لە رۆژی قوربانیانی چەکی کیمیاوی لە جیهاندا.. کوردۆسايد ۆچ-چاك کوردستان

30 نۆڤومبەر لەم ڕۆژەی کە یادی هەموو قوربانیانی چەکی کیمیاوی لە جیهان دەکەینەوە، ڕێز و نەوازش بۆ ئەو کەسانە دادەنێین کە کوژراون یان بریندار بوون بەهۆی ئەو چەکە ترسناکەوە، هەوڵ دەدەین کۆتایی بەم چەکە ترسناکە بهێنین لە بەرهەم هێنان, داهێنان, گواستنەوە, بەکارهێنان, هەڵگرتن.
سالڵانی ڕابردوو وەك مرۆڤایەتی دەستکەوتی گرنگمان بەدەستهێنا بە لەناوبردنی دوایین چەکی کیمیایی لەو کۆگایانەی کە لە لایەن ئەو وڵاتانەوە کە بەشێکن لە ڕێککەوتننامەی چەکی کیمیایی.
بەڵام لەگەڵ پێشکەوتنە خێراکانی زانست و تەکنەلۆژیادا، بەتایبەت زیرەکی دەستکرد مەترسییەکان هێشتا گەورەن.
کۆمەڵگەی جیهانی دەبێت بە یەك دەنگ پابەند بوون بە ڕێککەوتننامەی چەکی کیمیایی دووپات بکاتەوە، کۆتایی بە بێ سزایی بهێنێت بۆ دروستکردن و بەکارهێنان و …. و بەڵێنی پەیمانی داهاتوو بۆ جیهانێکی دوور لەم چەکانە جێبەجێ بکات.
کۆنفرانسی دەوڵەتانی ئەندام لە کۆنفرانسی چەکی کیمیایی کە رێکخراوی OPCW سالانە ئەنجامی دەدات بەناوی CSP، لە CSP-20 دا بڕیاریدا کە لە ٣٠ی تشرینی دووەمی هەموو ساڵێکدا یان لە کاتی گونجاودا ڕۆژی یادکردنەوە بۆ هەموو قوربانیانی چەکی کیمیایی بەڕێوە بچێت.
ئەم یادکردنەوە دەرفەتێك دەڕەخسێنێت بۆ ڕێزگرتن لە قوربانیانی چەکی کیمیایی، هەروەها دووپاتکردنەوەی پابەندبوونی ڕێکخراوی قەدەغەکردنی چەکی کیمیایی (OPCW) بە نەهێشتنی مەترسییەکانی چەکی کیمیایییە لە جیهاندا, کە ئێستا 194 وڵات پەیوەست بووە بە رێکەوتننامەکەوە.
مێژووی هەوڵە جدییەکان بۆ بەدیهێنانی قەدەغەکردنی چەکی کیمیایی کە بە ئەنجامدانی ڕێککەوتننامەی چەکی کیمیایی گەیشتە لوتکە، زیاتر لە سەدەیەك لەمەوبەر دەستیپێکرد. لە جەنگی جیهانی یەکەمدا چەکی کیمیایی بە شێوەیەکی بەرفراوان بەکارهێنرا و لە ئەنجامدا زیاتر لە ١٠٠ هەزار کوژراو و ملیۆنێك قوربانی لێکەوتەوە.
بەڵام لە جەنگی جیهانی دووەمدا چەکی کیمیایی لە گۆڕەپانی شەڕدا

لە ئەوروپا بەکارنەهێنرا..

ڕێککەوتننامەی چەکی کیمیایی لە ساڵی ١٩٩٣ پەسەندکرا و لە ٢٩ی نیسانی ١٩٩٧ کەوتە بواری جێبەجێکردنەوە، بڕیاردرا، "لە پێناو هەموو مرۆڤایەتیدا، ئەگەری بەکارهێنانی چەکی کیمیایی بۆ تەواوی نەهێڵرێت."

دەوڵەتانی ئەندامی ئەم ڕێککەوتننامەیە ڕێکخراوی قەدەغەکردنی چەکی کیمیاوییان دامەزراند, کە هەنووکە 194 وڵات ئەندامە تیایدا, بە سوریاوە, کە هەنگاو دەنێت بێتە ناو رێکەوتننامەکەوە.

هەروەها دادگای تاوانی نێودەوڵەتی بەکار هێنانی چەکی کیمیاوی لە ململانیی ناوخۆیی و نێودەوڵەتی وەك تاوانی جەنگ ناساند.

گەلی کورد لە جەنگی جیهانی یەکەمەوە چەکی کیمیاوی دژی بەکار دەهێنرێت, لە ساڵـانی 1987 و 1988 بەکارهێنـانی ئەم چەکە لە دژی دەیـان هەزار کــوژراو ســەدان هەزار بریــنــداری لێکەوتەوە, لەو ماوەیەدا زیاتر لە 250 جار چەکی کیمیاوی لە دژی بەکار هاتووە , شاری سەردەشت بووە یەکەم شار لە جیهان چەکی کیمیاوی تیایدا دژی خەڵکە سڤیلەکەی بەکار هات, وە شاری هەڵەبجەش بووە یەکەم شار لە جیهان کە زۆرترین قوربانی سڤیلی بە چەکی کیاوی هەبێت.

ئەمە کە قوربانی یەکەمی چەکی کیمیاوی بین لە 100 ساڵی رابردووە, بەهەمان شێوە دەبێت یەکەم دوژمنی چەکی کیمیاویش بین لە جیهاندا.

لەم رۆژەدا قوربانیـانی چەکــی کیمیــاوی بە بیــر دەهێنــرێنەوە, هەوڵــدەدرێت هەڵەبجە و ســەردەشتەکان دووبــارە نەبنەوە, رێــز لەو هەوڵانە بگرێت بوونە هۆی بنە بڕکردنی چەکی کیمیاوی لە جیهان کە رۆژی دامەزراندنی رێکخراوی OPCW ە.

30-11-2025

رێکخراوەکان:

- ڕێکخراوی کوردستان بۆ جینۆساید- kwg
- تۆڕی ڕێکخــراوە کوردستانییەکان لــه پێنــاو دادگــای تــاوانی نێودەوڵەتی – Koncicc
- تۆڕی ئایکان کوردستان ــــ IKN
- ڕێکخراوی قەدەغەکردنی چەکی کۆکوژ لە کوردستان ــــ OAWMD
- ڕێکخراوی هەڵمەتی دادپەروەری ــــ OJC
- ڕێکخراوی جیهانی بۆ چەکی کیمیاوی و بایۆلۆجی-www
- هەڵمەتی ژیان دژ بە ئیعدام لە کوردستان
- گۆڤاری تەبزاوە
- ڕۆژنامەی نگرە سەلمان

- رێکخراوی مانەوە بۆ پرسی شەهیدان و ئەنفالکراوان

–کوردۆساید ۆچ-چاك کوردستان